

CARMEN DĂRĂBUȘ, România

Mots-clef: *communion avec la divinité, christianisation, solidarité familiale, gastronomie spéciale, paix intérieure et extérieure.*

La glorification de la maison– fête de la communion

Résumé

La glorification de la maison– fête de la communion parle sur l'une des plus anciennes fêtes de l'espace serbe, ayant comme point de départ le IXème siècle, période de l'accélération du processus de la christianisation des Slaves de Sud. Chaque famille a comme patron spirituel un saint qui sous les auspices desquelles le passage vers une autre religion a eu lieu, transmis de génération en génération, en ligne masculine. Les autres ethnies qui ont commencé à vivre dans le même espace ont emprunté cette fête, surtout les communautés ayant la même religion que les Serbes– la plupart des Roumains de Serbie, comme forme de communion avec la divinité, devenue forme de vivre avec les Autres en harmonie. La période contemporaine a dilué la signification, la force des rituels– en accord avec la désacralisation du monde, en générale, mais c'est à apprécier la durabilité ce cette fête dans l'espace urbain et rurale même dans nos jours.

Slava casei (Kućna slava) – sărbătoare a comuniunii

Dacă în zorii preocupărilor din domeniul antropologiei se avea în vedere studierea unei comunități umane pornind de la principiul că ea este dată o dată pentru totdeauna, antropologia modernă are în vedere societatea în multiplele ei forme de mișcare. Desigur, societățile tradiționale sunt în mai mare măsură societăți statice (sau cel puțin au fost mult timp, până la contaminările puternice cu urbanul și la impactul globalizării), astfel că obiceiurile, tradițiile reflectă, o perioadă mai lungă, o experiență culturală relativ omogenă transmisă din generație în generație, caracterizată în primul rând prin funcțional, și abia apoi prin estetic; raporturile strânse care există între manifestările esteticului și ansamblul culturii în mijlocul căreia iau naștere sunt mai puternice în

cazul culturii populare. Antropologia modernă este deschisă în primul rând studierii factorilor de schimbare socio-culturală. Contactul dintre culturi diferite, uneori spontane, alteori dirijate, poate duce la fenomenul de aculturație. Antropologia americană vorbește despre fenomenul difuziunii mai multor trăsături culturale pornind, în cazul nostru, de la mai multe centre de influență socio-culturală, dat fiind faptul că grupurile etnice vin deja cu un bagaj cultural, dar viața în izolare fiind imposibilă, contaminările sunt multiple, iar centrele de iradiere, de asemenea. Sărbătorile, obiceiurile, tradițiile presupun un grad relativ ridicat de socializare, astfel că ele antrenează locuitorii ai unei comunități cu apartenență eterogenă, Banatul, zonă de frontieră, fiind un caz tipic pentru „creuzetul unde se întâlnesc și se contopesc civilizații și culturi, într-un ritm accelerat, care dislocă tradiții și edifică un alt model.” (A. Babeți, p. 107) Sărbătoarea numită *Slava casei* (srb. *Kućna slava*), specific sârbească, a fost preluată, în timp, și de către comunitățile românești din Serbia, marcând puternica defnire identitară prin elementul religios ortodox, în ritualuri de comuniune cu Dumnezeu și cu semenii – sărbătoare ce reflectă, la scară mai mică, sărbătorile comunităților mari (Slava satului, Slava orașului). De altfel, în timpul acestei sărbători, casa și familia devin o replică în miniatură a bisericii. Originea ei se află în secolul IX, odată cu creștinarea accelerată a slavilor de sud, iar „profilul religios de azi, slava l-a primit în secolul XIII, datorită reformelor bisericesti ale Sfântului Sava”.¹

Fiecare familie (clan) își alege, ca patron spiritual, un anumit sfânt: Sfânta Maria, Sfântul Ioan Botezătorul sau Boboteaza (Joan Krstitelj sau Bogojavljenje), Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril (Arandjelovdan), Sfântul Ilie Proroc (Ilinden), Sfântul Nicolae, Sfântul Gheorghe (Đurđevdan), Sfântul Ștefan, Sfinții Trei Ierarhi (Sveti Tri Jerarha), Sveta Petka, Sfântul Dumitru (Mitrovdan) Vidovdan fiind alegerile cele mai frecvente. Ultimul, Sfântul Vid pare o încarnare a lui Beli Vid – Vidul cel Alb, zeul păgân al războiului în credințele slave, de altfel existând și teorii conform cărora Slava casei este o transformare în sens creștin a unor vechi rituri păgâne: „Atotprezența sfântului protector al casei este întruchipată în lumânarea pentru slavă și primește un aspect mai larg în momentul punerii icoanei sfântului casei pe zidul familiei.”² Membrii familiei transmit, din generație în generație, nu doar numele și data sfântului ales ca ocrotitor al casei, ci și povestea vieții acestuia, pe care încă tinerii o cunosc. Preluarea ocrotitorului spiritual se face pe linie masculină, iar dacă dintr-un motiv sau altul tatăl nu poate sau nu dorește să transmită fiului Slava casei, acesta trebuie să consulte preotul de care aparține familia pentru a găsi o soluție convenabilă de preluare, care să nu ofenseze nici tatăl, dar nici *slava* în sine. Sărbătoarea datează de la începuturile creștinismului sârbesc, numele fiind ales în funcție de o dată importantă pentru familia respectivă (data trecerii la creștinism a primilor strămoși ai familiei, data nașterii unui fondator de clan etc.). Pregătirea pentru sărbătoare se face cu câteva zile înainte, prin curățenia mare a casei și a curții, în acord cu pregătirea spirituală interioară, întoarsă spre liniște, spre anularea micilor ori marilor conflicte existente în familie. Dacă inițial sărbătoarea era mai austeră din punct de vedere gastronomic: coliva (*koljivo, žito*) - în unele case, lipie, colac (*slavski kolač*) -, însoțite de o lumânare mare (*slavska sveca*) ce va arde toată ziua, boabe și/sau snopi de grâu, o icoană reprezentându-l pe patronul spiritual și tămâie – totul sfințit în cadrul unui ritual la biserică, cu timpul ea devine un adevărat festin gastronomic la care iau parte nu doar membrii familiei, ci și prietenii. Bucatele sunt acum mai rar sfințite direct la biserică, în multe familii preotul vine înainte cu o zi de sărbătoarea propriu-zisă sau în dimineața acelei zile pentru a sfinți casa, după care familia

¹ Žarko Dimić, *Srpska slava i ikona*, rev. „Krovovi”, Srmski Karlovci, br. 36-38/1996, p. 140, trad. V. Popović.

² Ibidem.

așezată în jurul mesei ascultă rugăciunea specială spusă de preot pentru aceste sărbători. Ritualul ruperii colacului în prezența preotului doar cu participarea membrilor familiei a rămas încă funcțional în multe locuri și familii, în funcție de zona mai mult sau mai puțin conservatoare de la care se revendică. Festinul este destinat unui număr mai mare de invitați, de obicei între 20-30, dar comuniunea familiei cu divinitatea rămâne încă un moment familial privat. Colacul este făcut de stăpâna casei (mama sau bunica), însă oaspeții sunt întâmpinați de stăpânul casei ori o persoană de sex masculin cu rol important în comunitatea de familie. Degustarea colacului (a colivei) este urmată obligatoriu de supă de pui sau ciorba de legume ori de pește, sarmale, friptura de vită (contemporaneitatea nu-i mai acordă exclusivitate), prăjituri și salate tot mai rafinate. Dacă Slava casei are loc în timpul postului, se prepară doar bucate de post. Înainte de a începe prânzul, colacul se înmoaie în vin roșu, cu conotații christice, se face semnul crucii în locul unde se taie, apoi gazda casei rostește rugăciunea „Tatăl nostru”, după care bucatele sunt servite, nu înainte ca tatăl, bunicul sau fratele mai mare al familiei să aprindă o lumânare și „candela casei”. În unele zone, se prepară o colivă, iar după rostirea rugăciunii, invitații iau cu lingura câte o bucată din ea și beau un pahar de vin roșu. La sfârșitul zilei, gazda masculină este cea care adună vinul roșu rămas și stinge lumânarea. În estul și sud-estul Serbiei există obiceiul ca după semnul de binecuvântare făcut asupra întregii mese de către gazda masculină, aceasta închină cu nașul un pahar de vin, unul având vin alb, iar celălalt, negru, ca un omagiu adus culturilor viticole rodnice ale acelei zone. După semnul crucii făcut de toți invitații, prânzul poate începe. Indiferent de nuanțările de la o zonă la alta, recuzita elementară este aceeași – lumânarea, grâul, tămâia, uleiul, vinul. Restul zilei se petrece împreună cu invitații, sărbătoarea îndepărtându-se de conținutul strict religios, de celebrare a unui sfânt și de permanentă re-mărturisire întru creștinism, așa cum se întâmplă în perioada contemporană cu toate sărbătorile religioase, devenind tot mai mult forme laice de întâlnire a familiei, a prietenilor, celebrare a vieții, în general și a solidarității familiale, în special. Tradiția spune că în această zi trebuie să existe o stare de pace interioară, sunt interzise conflictele de orice fel pentru cei care sărbătoresc și pentru invitații lor. Dacă în trecut aduceau daruri simbolice, acum aceștia aduc vin, ciocolată și cafea gazdelor, uneori sărbătoarea are loc la restaurant, fapt ce-i estompează aproape tot conținutul profund. De asemenea, în mediul rural mai ales, în trecut, oamenii nu aveau nevoie de invitație la Slava casei, pentru că ei știau sărbătoarea fiecărei familii și veneau spontan dacă se considerau suficient de apropiați pentru a participa la sărbătoare. Tinerile generații ale casei au obiceiul ca seara să-și primească propriii lor oaspeți, într-o atmosferă mai puțin

Slava casei la românii din Serbia; foto: Carmen Dărăbuș

conservatoare la nivelul manifest în raport cu tradiția, considerând tot mai mult religia o problemă intimă, o alegere individuală care nu trebuie impusă doar în virtutea tradiției moștenite și a obligației de a o continua.

Astfel arată sărbătoarea în perioada contemporană, concentrând acela mai adesea într-o singură zi o sărbătoare mai amplă; numeroase familii din sudul Serbiei, conservatoare în ceea ce privește tradiția, sărbătoresc încă precum în trecut, vreme de trei zile: în prima zi (*zasluga*) participă doar membrii familiei, în cea de-a doua zi (*patarice*), familia extinsă și prietenii, iar în cea de-a treia zi (*zakrilije*) vin aceia care nu au avut timp să vină în celelalte două zile dintr-un motiv obiectiv. Preotul vine înainte de Slava casei pentru a sfinți casa, curtea și apa, gazda feminină pregătește, pentru ritual, o lumânare, o farfurie adâncă, cu apă, busuioc, tămâie, icoană, flori, o hârtie care conține numele scris al membrilor familiei, pomeniți de preot în timpul rugăciunii. Colacul are un ornament tot din aluat sub formă de cruce în al cărei centru se pune *poskurica*, o pâiniță rotundă. Ornamentele sunt bogate, pe lângă crucea obligatorie și cei patru „S” cu caracter simbolic (srb. *Samo Sloga Srbina Spasava* – Doar unitatea îi va slava pe sârbi), mai apar figurile din aluat reprezentând păsări, în special porumbei, grâu, struguri, viță de vie etc.: „Colacul la mijlocul mesei simbolizează chiar răstignirea lui Hristos. Grâul se pune pe partea dreaptă a colacului și simbolizează pe Fecioara Maria sub crucea lui Hristos. Lumânarea este pusă în partea de sus a colacului și simbolizează veșnica prezență a Puterii Duhului Sfânt în trupul lui Isus.”³ Mâncarea tradițională este alcătuită din fasole cu usturoi alb (*Luceni pasilj*), legume mixte murate – pătlăgele, conopidă, morcovi, ardei, castraveți (*tursiju*), salată de cartofi, plăcintă simplă, cu brânză, cu verdețuri, cu varză (*samsa, gibanica, zeljanica, kupusara*), plăcintă cu mere și prune, ciorbă cu ouă și carne; ca băuturi - vin roșu, țuică de casă foarte tare (*prepek*), suc de urzică (*drenjina*). Dacă sărbătoarea este într-un anotimp călduros, masa se servește în curte, pe cât posibil, mai ales generațiile mai vechi îmbracă costume populare tradiționale, cu nelipsita bonetă bărbătească (*sajkaca*). A-ți aștepta oaspeții cum se cuvine este încă un mod de a cinsti patronul spiritual, oaspeții, pe tine însuși. Totul este parte bine fixată a unui ceremonial de comuniune cu sacrul prin intermediul căruia comunică și cu profanul. Degradarea sa în urbanul contemporan este parte a de-ceremonializării vieții, supusă pragmatismului, nevoilor imediate, în care ceremonialul trece adesea drept un lux desuet sau apanaj strict al unor elemente de protocol privilegiat.

Glorificare a unui sfânt, dorință de protecție divină, Slava casei rămâne, încă, o sărbătoare a comuniunii și a solidarității, o întoarcere la matcă, un mod de a marca identitatea, apartenența. Cu cât mozaicul etnic este mai bogat și istoria mai contorsionată, sistemul de articulare sociale este mai complex, dar și mai defensiv. Sudul Serbiei, mai greu încercat de ocupația turcească, păstrează o componentă religioasă (defensivă și delimitativă) mai puternică a acestei sărbători decât nordul Serbiei, unde contaminările sunt mai puternice, păgânismul fiind un puternic potențator al manifestării, al afirmării identității creștine cu orice prilej, lucru firesc. Diluarea actuală a componentei religioase este în ton cu diluarea sentimentului religios, în general, în Europa, după ce el a cunoscut deja o distanțare în perioada socialist-comunistă în țările blocului estic. Constructe sociale, tipuri de comunicare între culturi diferite luate global sau între indivizi aparținând unor grupuri etnice diferite, cutume de grup etnic ajung să interfereze firesc, atunci când factori externi de presiune nu intervin dintr-un motiv sau altul.

³ Manojlo P. Medaković, Srpska slava. Mistično-simbolična studija, Štamparija „Đ. Jakšić”, Berograd, p. 57, trad. V. Popović.

Bibliografie

Babeți, Adriana, *Banatul – un Eldorado între frontiere* în vol. *Identitate de frontieră în Europa lărgită* (coord. Romanița Constantinescu), Ed. Polirom, Iași, 2008.

Dimić, Žarko, *Srpska slava i ikona*, rev. „Krovovi”, Sremski Karlovci, 36-39/1996.

Lastić, Petar, *Dani svima znani: naši praznici*, Srpska samoupravu u Zuglou, Budimpešta, 2007.

Medaković, Manojlo P., *Srpska slava. Mistično-simbolična studija*, Štamparija „Đ. Jakšić”, Beograd, 1986.

Nanić, Mirko, *O spremanju za slavu*. Šid: Srpska pravoslavna Zasjednica, 1997.

Popadić, Dimitrije, *Bogoslovski značaj slavskog obroka*, rev. Srpska pravoslavna crkva-Krsna slava, broj 1/2001, 2/2002, 3/2003.

Vojinović, Hrozostom, *Srpska slava ili Krsno ime*, Fleš, Zemun, Manastir Sopočani, 2003.

Kalezić, Dimitrije M., *Krsna slava u Srba*, Izdavački fond Arhiepiskopije beogradsko-karlovačke, Foča, Pravoslavni bogoslovski fakultet, Beograd, 2005.

Costum popular romanesc din Uzdn;
foto: Carmen Dărăbuș